

LATVIJAS REPUBLIKAS FINANŠU MINISTRIJA

SMILŠU IELĀ 1, RĪGĀ, LV-1919, TĀLRUNIS (371) 7095405, FAKSS (371) 7095503
E-pasts: pasts@fm.gov.lv; www.fm.gov.lv

RĪGA

18. 09. 2007. Nr. 30.1.1.-5.2./ 2388

Uz 11.09.2007. Nr. 12/2 - 7 - n / 183 - (9/07)

**Saeimas kancelejai
Kopija: Labklājības ministrijai**

*Par LR 9.Saeimas deputātu jautājumiem
“Par valsts speciālā budžeta pārpalikuma izmantošanu”*

Atbilstoši Ministru prezidenta 2007.gada 11.septembra rezolūcijai Nr.45/SAN-2919 Finanšu ministrija kopīgi ar Labklājības ministriju ir izskatījusi Latvijas Republikas 9.Saeimas deputātu uzdotos jautājumus (Nr.24/J9) par valsts speciālā budžeta līdzekļu izmantošanu un pārvaldīšanu un sniedz atbildes uz tiem:

1. Kāpēc pēdējos gados un, jo īpaši 2007.gadā, veidojas arvien pieaugošs valsts speciālā budžeta ieņēmumu pārsvars pār plānotajiem izdevumiem (piemēram, 2007.gada jūnijā pat par 77,4 milj. latu)? Vai šī situācija neliecina par nepareizu valsts speciālā budžeta plānošanu?

Sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta darbības princips ir pašfinansēšanās, jo sociālās apdrošināšanas likumdošana paredz visciešāko saikni starp sociālās apdrošināšanas iemaksām un sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem (pensijām un pabalstiem), t.i., sociālās apdrošināšanas pakalpojuma apmērs vistiešākā mērā ir saistīts ar ienākumiem, no kuriem veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas. Savukārt sociālās apdrošināšanas pensijas un pabalsti pašreizējiem to saņēmējiem tiek maksāti no sociālās apdrošināšanas iemaksām, kuras veic šobrīd strādājošie. Atšķirībā no valsts pamatbudžeta veidošanas metodes, kad nepieciešamo izdevumu segšanai tiek piešķirts adekvāts resursu apjoms, valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta ieņēmumu un izdevumu plānošanai piemēro dažādas metodes un rādītājus. Ieņēmumus pamatā veido sociālās apdrošināšanas iemaksas, ko veic šobrīd strādājošie, un līdz ar to budžeta kārtējā gada ieņēmumi ir atkarīgi no maksātāju skaita un sociālās apdrošināšanas iemaksu algas lieluma. Savukārt sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izdevumus plāno, ņemot vērā prognozēto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu skaitu un pakalpojumu apmērus attiecīgajā gadā.

Sociālās apdrošināšanas iemaksu administrēšanu veic Valsts ieņēmumu dienests un ieņēmumus plāno Finanšu ministrija, bet sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izdevumus administrē Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA), kas sadarbībā ar Labklājības ministriju veic arī to plānošanu.

Saskaņā ar Likumu par budžetu un finanšu vadību Valsts kase katru gadu 31.decembrī slēdz visus kārtējā saimnieciskajā gadā atvērtos kontus un vairs speciāla

SAEIMAS KANCELEJA

19 -09- 2007

Nr. 12/5-2-197- (9/07) Plkst. 12:15

budžeta līdzekļu kontus atver nākamajā saimnieciskajā gadā, ieskaitot tajos visus atlikumus no iepriekšējā gada. Līdz ar to valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā ieskaitīto iemaksu pārpalikums, kas veidojas demogrāfiski labvēlīgos gados, tiek uzkrāts valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta kontā. Uzkrātais līdzekļu atlikums demogrāfiski nelabvēlīgos gados tiks novirzīts valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas konkrētu funkciju nodrošināšanai, t.i., pensiju un pabalstu izmaksām, atbilstoši likumam par valsts budžetu kārtējam gadam. Turklat jāatzīmē, ka speciālā budžeta izdevumi nepārtraukti palielinās, ko ietekmē algu pieaugums, kā rezultātā pieaug pensiju un pabalstu apmēri, atsevišķu pakalpojumu saņēmēju skaita pieaugums, kā arī jaunu pakalpojumu ieviešana. Jāņem arī vērā, ka saskaņā ar Valsts fondēto pensiju likuma pārejas noteikumu trešo punktu iemaksu likme fondēto pensiju shēmā ir palielināta no 2% 2005.gadā līdz 4% 2007.gadā un tiks palielināta līdz 10% 2010. gadā, līdz ar to otrajā pensiju sistēmas līmenī ieskaitīto līdzekļu pieaugums samazinās ieņēmumu apjomu pensiju sistēmas pirmajā līmenī.

Nemot vērā gan labvēlīgo ekonomisko situāciju, gan demogrāfisko situāciju, sagaidāms, ka sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā arī nākamajos gados veidosies pārpalikums, ko lielā mērā ietekmē darbspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita (sociāli apdrošināto personu) un nodarbinātības līmeņa pieaugums, vidējās bruto darba samaksas tautsaimniecībā un valstī noteiktās minimālās darba algas palielināšanās, kā arī Valsts ieņēmumu dienesta un Valsts darba inspekcijas darbība “aplokšņu algu” izskaušanā.

Līdz ar to uzskatām, ka pārpalikuma veidošana valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā ir nepieciešama un valsts speciālā budžeta ieņēmumu pārsvars pār plānotajiem izdevumiem vienā kārtējā gadā neliecina par nepareizu valsts speciālā budžeta plānošanu.

2. Kāpēc valsts speciālā budžeta pārpalikums netiek izmantots paātrinātai pensionāru dzīves līmeņa paaugstināšanai (2007.gada valdības piedāvātajos valsts speciālā budžeta grozījumos, pensiju indeksācijai papildus piedāvāti vien 11,4 miljoni latu), bet gan bezmērķīgi tiek atstāti Valsts kasē “apēšanai” inflācijai? Kas ir atbildīgs par šīs naudas efektīvu ieguldīšanu?

Kā jau minēts, valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā ieskaitīto iemaksu pārpalikums veidojas demogrāfiski labvēlīgos gados un uzkrājas valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžetā un uzkrātos līdzekļus var novirzīt tikai noteiktam mērķim, t.i., pensiju un pabalstu izmaksām, demogrāfiski nelabvēlīgos gados. Līdz ar to speciālā budžeta pārpalikuma veidošanu nevar uzskatīt par nelietderīgu, jo pārpalikuma veidošanas mērķis ir nodrošināt pensiju un pabalstu izmaksas demogrāfiski nelabvēlīgos gados, nevis finansēt pamatbudžeta izdevumus. Papildus jāatzīmē, ka Ministru kabinets pieņēma lēmumu par atteikšanos no speciālajiem budžetiem, speciālā budžeta statusu saglabājot tikai valsts sociālās apdrošināšanas budžetam (Ministru kabineta 2003. gada 22. jūlija sēdes prot.Nr.41 2.§), lai būtu iespējams veidot valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta līdzekļu uzkrājumu un to novirzīt konkrētu funkciju nodrošināšanai, t.i., pensiju un pabalstu izmaksām. Vienlaikus informējam, ka jau šobrīd atbilstoši Likuma par budžetu un finanšu vadību 34.panta trešajai daļai valsts budžeta izpildītājiem attiecībā uz speciālo budžetu ir tiesības noslēgt vienošanos ar Valsts kasi par speciālā budžeta līdzekļu atlikuma ieguldīšanu depozītu veidā, kā arī ieguldīt šo līdzekļu atlikumu Latvijas valsts vērtspapīros. Atbilstoši Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras noslēgtiem līgumiem ar Valsts kasi procentu ieņēmumi par speciālā budžeta līdzekļu atlikuma

noguldīšanu termiņnoguldījumā un ieņēmumi par speciālā budžeta kontu atlikumu izmantošanu līgumos noteiktajos termiņos tiek ieskaitīti sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta kontos un novirzīti izdevumu segšanai atbilstoši likumam par valsts budžetu kārtējam gadam. Līdz ar to nevaram piekrist otrajā jautājumā izteiktajam viedoklim, ka speciālā budžeta pārpalikums tiek bezmērķīgi atstāts Valsts kasē “apēšanai” inflācijai.

Neapšaubāmi, sociālās apdrošināšanas budžeta pārpalikums ļauj Labklājības ministrijai īstenot vairākas jaunas politikas iniciatīvas, kas vērstas uz pensiju saņēmēju dzīves kvalitātes uzlabošanu. Nemot vērā patreizējos ekonomiskos apstākļus valstī un sasāpējušos jautājumus pensiju jomā, tiek vērsta uzmanība pensionāru sociālās atstumtības riska samazināšanai un adekvātai pensiju nodrošināšanai. Ir veikti vairāki nozīmīgi soļi, lai pakāpeniski uzlabotu pensionāru situāciju valstī, īpašu vērību pievēršot cilvēkiem ar lielu apdrošināšanas stāžu.

Šā gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi likumā “Par valsts pensijām”, kurā iekļautas vairākas normas pensionāru labklājības uzlabošanai, un šo normu ieviešanai tiks izlietoti apmēram 30 milj.latu. Kā viena no galvenajām normām ir izmaksāt pensionāriem laikā no 2000.gada 1.janvāra līdz 2002.gada 19.marta sakarā ar strādāšanu ieturēto pensijas daļu. Šīs normas realizācijai vien nepieciešami 22,3 milj.latu.

Lai kompensētu pieaugošo dzīves dārdzību, palielinoties preču un pakalpojumu cenām, valsts pensijas regulāri tiek indeksētas. Pensijas, kuru apmērs nepārsniedz trīskāršu valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu (135 lati), indeksē divas reizes gadā – 1.aprīlī, nemot vērā patēriņa cenu pieaugumu, un 1.oktobrī papildus patēriņa cenu pieaugumam nem vērā arī 50% no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma procentiem. Savukārt pensijas, kuru apmērs pārsniedz trīskāršu, bet nepārsniedz pieckāršu valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu (225 lati), pārskatāmas reizi gadā 1.oktobrī, nemot vērā patēriņa cenu pieaugumu. Pensiju indeksācijai 2007.gadā nepieciešami gandrīz 45 milj.latu, t.sk. šā gada 1.oktobra pensiju indeksācijas nodrošināšanai (oktobrī-decembrī) nepieciešami 25,1 milj.latu (kas turpmāk atstās vēl lielāku ietekmi uz nākamo un turpmākajiem gadiem attiecībā uz līdzekļu nepieciešamību – 2007.gadā veiktās indeksācijas ietekme jau nākošajā gadā ir 125 milj.latu).

Lai uzlabotu pensionāru ar lielu apdrošināšanas stāžu un mazām pensijām materiālo nodrošinājumu, ar 2006.gada 1.janvāri Latvijā dzīvojošiem vecuma pensijas saņēmējiem, kuru kopējais apdrošināšanas stāzs nav mazāks par 30 gadiem un kuriem piešķirtās (*pārrēķinātās*) pensijas apmērs nepārsniedza 105 latus, tika noteikta piemaksa pie vecuma pensijas par katru apdrošināšanas (*darba*) stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim. Ar šā gada 1.janvāri šāda piemaksa tiek piešķirta arī tiem vecuma pensijas saņēmējiem, kuru pensijas apmērs nepārsniedz 135 latus (*un kuri šo piemaksu nesaņēma līdz šim datumam*), ja viņu apdrošināšanas stāzs nav mazāks par 30 gadiem, bet pensijas saņēmējiem, kuriem pensija piešķirta ar atvieglotiem noteikumiem par darbu sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos vai kaitīgos un smagos darba apstākļos, - ja apdrošināšanas stāzs nav mazāks par 25 gadiem. Piemaksas apmērs par vienu stāža gadu ir 19 santīmi.

Ir izstrādāti grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr.891 “Noteikumi par ikmēneša piemaksu pie vecuma pensijas”, kas paredz piemaksas pie vecuma pensijas apmēra paaugstināšanu, palielinot piemaksas apmēru par vienu apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim, 40 santīmu apmērā. Tādējādi 2008.gadā piemaksas pie vecuma pensijas apmērs varētu paaugstināties par vidēji 7,22 latiem. Informējam, ka atbilstoši 2007.gada 3.septembra Ministru kabineta ārkārtas sēdes protokola (Nr.48, 1.§) 19.punktam atbalstīta piemaksu pie vecuma pensijas apmēra

paaugstināšana ar 2008.gada 1.jūliju. Līdz ar to piemaksu pie vecuma pensijām apmēra paaugstināšanai Labklājības ministrijai maksimāli pieļaujamā valsts speciālā budžeta izdevumu kopējā apjomā 2008.gadam iekļauts papildu finansējums 16,4 milj.latu apmērā, 2009.gadam 32,4 milj.latu apmērā un 2010.gadam 31,2 milj. latu apmērā.

Apzinoties reālo situāciju, Labklājības ministrijā tiek turpināts darbs pie problemātiskajiem un aktuālajiem pensiju jautājumiem. Tuvākajos gados plānots paaugstināt valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru, kā rezultātā paaugstināsies arī pensiju minimālie apmēri, tāpat pieaugus arī to pensiju skaits, kas pakļaujas ikgadējai pensiju indeksācijai. Vienlaikus jāatzīmē, ka jautājumi par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu ministriju izvirzīto prioritāšu īstenošanai tiek izskatīti Ministru kabinetā kopā ar visu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu vidēja termiņa budžeta prioritātēm likuma par valsts budžetu kārtējam gadam sagatavošanas un izskatīšanas procesā.

Latvijā (līdzīgi kā vairumā Eiropas valstu) vērojama visai strauja sabiedrības novecošanās, kas pastiprināsies nākamajos gados, jo mazskaitliskās 20.gs. 90-to gadu sākumā dzimušās kohortas sasniegs darbspējas vecumu, bet skaitiski lielākās 50-60-tajos gados dzimušās kohortas sasniegs pensijas vecumu. Rezultātā, nemot vērā zemo dzimstību un vidējā mūža ilguma palielināšanos, nākotnē valsts sociālās apdrošināšanas sistēma nonāks pieaugoša budžeta deficitā situācijā. Tas varētu prasīt Latvijai pat ieviest pasākumus pensiju un pabalstu ierobežošanai nākotnē, t.sk., piemēram, palielinot sociālās apdrošināšanas iemaksu likmi vai arī samazinot no budžeta veicamās izmaksas. Tomēr tas būtu ļoti nepopulārs lēmums, jo strādājošiem, kuri šobrīd godīgi veic sociālās apdrošināšanas iemaksas un, nemot vērā solidaritātes principu pret vecāko paaudzi, palīdz uzturēt pensiju sistēmu (pelnot līdzekļus pašreizējo vecuma pensiju izmaksai), pašiem pēc savas aktīvās darba dzīves beigām līdzekļi pensiju izmaksai būs nepietiekami, jo strādājošo skaits, kas savukārt nākotnē solidarizēsies ar pensionāriem, būs nepietiekams.

Gadījumā, ja netiek kompensētas svārstības darbspējīgo iedzīvotāju demogrāfiskajā noslodzē ar pensionāriem, netiks nodrošināta sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtermiņa stabilitāte. Tādēļ, lai aizsargātu to cilvēku tiesības uz sociālo apdrošināšanu, kuri šobrīd godīgi strādā un maksā nodokļus valstij, gan Labklājības ministrijas, gan Finanšu ministrijas priekšlikums ir veikt savlaicīgu sociālās apdrošināšanas budžeta līdzekļu uzkrāšanu, un visa pašreiz uzkrātā valsts sociālās apdrošināšanas budžeta pārpalikuma izmantošana valsts speciālā budžeta izdevumu paaugstināšanai šobrīd būtu bezatbildīga.

Atbilstoši normatīvajiem aktiem valsts speciālā budžeta līdzekļu administrēšanu veic Labklājības ministrijas padotībā esošā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA), vienojoties ar Valsts kasi par līdzekļu izvietošanu dažādu termiņu noguldījumos (t.sk., konta atlīkumā, iespējama arī Latvijas valsts vērtspapīru iegāde). Valsts kase jebkādas vienošanās par līdzekļu izvietošanu (noguldījumu pieņemšanu) slēdz tikai pēc VSAA lūguma.

3. Kādiem mērķiem Valsts kase izmanto šo valsts speciālā budžeta pārpalikuma depozītu un citus "brīvos" naudas līdzekļus? Vai šie finanšu līdzekļi tiek kaut kur ieguldīti? Kas ir atbildīgs par šo finanšu līdzekļu neefektīvu izmantošanu?

Pēc VSAA lūguma Valsts kase vienojas ar VSAA par valsts speciālā budžeta līdzekļu noguldīšanu Valsts kasē, maksājot no valsts pamatbudžeta Finanšu ministrijas

programmas “Budžeta izpilde un valsts parāda vadība” noteiktus procentus gan par speciālā budžeta termiņnoguldījumiem, gan arī par kontu atlikumiem Valsts kasē. Šos līdzekļus Valsts kase vai nu izmanto valsts pamatbudžeta deficīta finansēšanai (pamatbudžets aizņemas līdzekļus no speciālā budžeta, maksājot par to noteiktus procentus), vai arī izvieto noguldījumos Latvijas Bankā. Jāuzsver, ka, izvietojot līdzekļus, būtiski ir nodalīt VSAA (un līdz ar to Labklājības ministrijas) atbildību par valsts speciālā budžeta līdzekļu izvietošanu Valsts kasē no Valsts kases (un Finanšu ministrijas) atbildības par kopējo valsts budžeta līdzekļu izvietošanu finanšu tirgos. Saskaņā ar vienošanos starp Valsts kasi un Latvijas Banku, lai ierobežotu finanšu sistēmas likviditāti, pašreiz visi uz laiku brīvie valsts budžeta līdzekļi latos tiek ieguldīti Latvijas Bankā, un tiem tiek piemērota starpbanku naudas tirgus indeksam (RIGIBID) piesaistīta procentu likme.

4. Vai Valsts kases piedāvātie un maksātie procenti Labklājības ministrijai par depozīta izmantošanu ir pietiekoši un ir uzskatāmi par godīgiem? Kuras valsts amatpersonas parakstīja līgumu par šī depozīta izmantošanu uz pašreiz spēkā esošajiem noteikumiem?

Par kontu atlikumiem Valsts kasē valsts speciālais budžets no valsts pamatbudžeta saņem procentus atbilstoši procentu likmei, kas piesaistīta Latvijas Bankas noteiktajai refinansēšanas likmei. 2007.gada laikā likme par valsts speciālā budžeta līdzekļu izvietošanu konta atlikumā ir palielinājusies no 3% (gada sākumā) līdz 4% (šobrīd). Šāds procentu likmju līmenis (3% – 4%) par konta atlikumiem ir ievērojami augstāks nekā procentu likmju līmenis, kuru VSAA par kontu atlikumiem varētu saņemt komercbankās (lielāko Latvijas komercbanku vidējais noteiktais procentu likmju līmenis par kontu atlikumu ir 0,25% gadā), tāpēc tas noteikti ir uzskatāms par godīgu attiecībā pret reālajām speciālā budžeta iespējām iegūt lielākus procentus tieši no šī finanšu instrumenta (konta atlikuma) izmantošanas. Pie tam, procentu apjoms, kuru valsts speciālais budžets 2007.gadā saņems tikai par šiem kontu atlikumiem, tiek prognozēts aptuveni 8,5 milj.latu apmērā.

Tomēr bez papildus līdzekļu izvietošanas konta atlikumā, VSAA ir izvietojusi līdzekļus arī termiņnoguldījumā Valsts kasē. Šo noguldījumu likmes tiek noteiktas atbilstoši finanšu tirgus likmēm, bet precīzāk – valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru likmju līmenim šo vērtspapīru sākotnējā izvietošanā. Tas nozīmē, ka šīs likmes atbilst arī Valsts kases aizņemšanās līmenim, par kuru Valsts kase piesaista resursus vispārējās valsts budžeta finansēšanas nepieciešamības segšanai. Līdz ar to šāda procentu likmju piemērošanas kārtība ir objektīva gan attiecībā pret valsts pamatbudžetu (objektīvas aizņemšanās izmaksas), gan arī speciālo budžetu (objektīvas, finanšu tirgus likmēm atbilstošas līdzekļu ieguldīšanas iespējas bezriska instrumentos).

Tā, piemēram, 2007.gada aprīļa sākumā VSAA noguldījumā uz diviem gadiem Valsts kasē izvietoja valsts speciālā budžeta līdzekļus 316 milj.latu apmērā (~77% no visiem kontā esošajiem līdzekļiem), piemērojot noguldījumam likmi, kura izriet no 2007.gada 28.marta valsts iekšējā aizņēmuma divu gadu obligāciju izsoles vidējās likmes (5,959% gadā). Procentu likmes termiņam uz diviem gadiem, kuras lielākās Latvijas bankas piedāvā noguldījumiem, šobrīd ir robežas no 5,70% līdz 6,50%, kas ir papildus arguments, kas apliecinā šīs likmes piemērošanas objektivitāti. Saskaņā ar līgumu nosacījumiem procentu ieņēmumi par 2007.gadā ieguldītajiem termiņnoguldījumiem tiks saņemti 2008.gada martā un 2009.gada martā, bet par valsts pensiju speciālā budžeta līdzekļu izmantošanu – 2009.gada martā. Tajā pašā laikā Valsts kase apņemās maksāt par

šiem noguldījumiem t.s. salikto likmi (kas nozīmē maksāt procentus par procentiem, un tādējādi palielina absolūto likmes apmēru) vidēji ~6,11% apmērā. Rezultātā tikai no šī noguldījuma vien valsts speciālais budžets 2008.gadā no valsts pamatbudžeta saņems ~2,7 milj.latu, bet 2009.gadā – pat ~35 miljonus latu, kopumā papildinot valsts speciālo budžetu par aptuveni 38 milj.latu. 2007.gadā no šī noguldījuma valsts speciālais budžets procentus nesaņems, jo atbilstoši finanšu tirgū izmantotajai standarta praksei parastais procentu izmaksas termiņš ir viens gads.

Protams, likme, kura tika piemērota iepriekš minētajam noguldījumam, ir zem inflācijas līmeņa, taču jāņem vērā arī tas, ka Latvijas finanšu tirgum vairumā gadījumu procentu likmes (valsts vērtspapīru tirgus likmes, starpbanku naudas tirgus likmes, pat dažas hipotekārās kreditēšanas likmes utt.) atrodas zem inflācijas līmeņa, un līdz ar to šāda situācija ir vērtējama kā atbilstoša pašreizējiem finanšu tirgus nosacījumiem. Atbilstoši procentu likmju teorijām šāda situācija liecina par to, kādas procentu likmes finanšu tirgus dalībnieki sagaida nākotnē, un acīmredzot vairums šo dalībnieku nākotnē prognozē inflācijas līmeņa samazināšanos. Savukārt, ieguldījumu ienesīgumu, kurš šobrīd pārsniedz inflācijas līmeni (10,1%), pašlaik teorētiski ir iespējams iegūt, tikai uzņemoties nesamērīgi augstus papildu riskus, piemēram, ieguldīt līdzekļus akcijās, zema reitinga vērtspapīros, nekustamajā īpašumā, ārvalstu valūtās, kur šādu ieguldījumu zaudējumu iespējamība ir visai augsta.

Līgumus par sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta līdzekļu ieguldīšanu parakstīja attiecīgo iestāžu, starp kurām tie tika slēgti, vadītāji. Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 59.panta pirmajai daļai pirms starpresoru vienošanās parakstīšanas VSAA saskaņoja visus iepriekš minēto līgumu projektus ar augstāku iestādi – Labklājības ministriju. Saskaņošana tika veikta arī starp Valsts kasi un Finanšu ministriju.

5. Vai Labklājības ministrija ir piedāvājusi valdībai izveidot sociālās apdrošināšanas finanšu resursu rezerves fondu, kurš spētu šo pārpalikuma depozītu apsaimniekot pēc ministrijas vārdiem “daudz efektīvāk” nekā to spēj Valsts kase? Kāpēc šis priekšlikums tika noraidīts?

Koncepcijas par sociālās apdrošināšanas finanšu resursu rezerves fondu projektu Labklājības ministrija sadarbībā ar kompetentiem speciālistiem no atbildīgajām institūcijām (Latvijas Centrālā depozitārija, Latvijas Bankas, Valsts kases, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Ekonomikas ministrijas, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras, Latvijas Darba devēju konfederācijas un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības) izstrādāja 2005.gadā. Minētais koncepcijas projekts tika skatīts Ministru kabineta 2005.gada 18.jūlija sēdē (prot.Nr.28, 1.§.), kur valdība pieņēma lēmumu atlikt jautājuma izskatīšanu par valsts sociālās apdrošināšanas finanšu resursu rezerves fonda izveidošanu. Jāuzsver, ka Labklājības ministrija savu viedokli nav mainījusi un plāno jautājumu par sociālās apdrošināšanas rezerves fonda veidošanu drīzumā atkārtoti virzīt izskatīšanai valdībā (to paredz gan Labklājības ministrijas darbības stratēģija 2007.-2009.gadam, aktualizēta 2008.-2010.gadam, gan Valdības rīcības plāns (pasākums Nr.307.1.)), pamatojot to ar iespējamo nākotnes peļņu, kas papildinātu līdzekļus valsts sociālās apdrošināšanas budžetā.

Pēc Finanšu ministrijas domām, kā ļoti nozīmīgs šķērslis šāda rezerves fonda izveidošanai jāatzīmē tas, ka izstrādātā koncepcija paredzēja valsts speciālā budžeta līdzekļu nodošanu pārvaldīšanā privātajām ieguldījumu sabiedrībām. Izstrādātajā

koncepcijā nebija iekļauti objektīvi finanšu kritēriji un pārliecinošs ekonomiskais pamatojums sociālās apdrošināšanas budžeta nodalīšanai no pārējā valsts budžeta, kas apliecinātu, ka pēc speciāla rezerves fonda izveidošanas valsts sociālās apdrošināšanas budžets tiks pārvaldīts efektīvāk nekā šobrīd. Taču vienlaikus Finanšu ministrija atbalstīja un atbalsta līdzekļu uzkrāšanu valsts sociālās apdrošināšanas budžetā bez atsevišķa “rezerves fonda” kā administratīvas vienības veidošanas, ja tas nepieciešams, lai realizētu valsts sociālās politikas ilgtermiņa mērķus.

Šobrīd Valsts kase saskaņā ar Latvijas Banku noslēgto vienošanos visus brīvos budžeta līdzekļus uzglabā Latvijas Bankā. Taču nav šaubu, ka, speciālā budžeta līdzekļiem nokļūstot privāto pārvaldītāju rokās, tie netiks izvietoti Latvijas Bankā, bet gan ieguldīti (vairumā) Latvijas finanšu tirgū. Tādējādi tiks palielināta finanšu sistēmas likviditāte un bankām pieejamais resursu apjoms, kas, savukārt, veicinās kreditēšanas tempus un rezultātā arī inflācijas pieaugumu. Līdz ar to jebkura valsts budžeta līdzekļu, t.sk., valsts speciālā budžeta līdzekļu, nodošana pārvaldīšanā privātajiem līdzekļu pārvaldītājiem nav pieņemama no makroekonomiskā viedokļa, bet jo īpaši nozīmīgi tas ir pašreizējā brīdī.

Pastāv arī vairāki papildus faktori, kuru dēļ Finanšu ministrija nevar akceptēt šāda rezerves fonda izveidošanu un nodošanu pārvaldīšanā privātajiem līdzekļu pārvaldītājiem. Pirmkārt, tas ne tikai radītu ārkārtīgi nevēlamu precedentu valsts budžeta līdzekļu nodošanai pārvaldīšanā privātām institūcijām, bet arī gandrīz pilnībā tiktu zaudēta kontrole pār ļoti lielu valsts budžeta līdzekļu apjomu. Otrkārt, koncepcija paredzēja valsts speciālā budžeta līdzekļu ieguldīšanu akcijās un citos salīdzinoši riskantos finanšu tirgus instrumentos. Tas ir nepieņemami no riska viedokļa, jo speciālā budžeta līdzekļi tomēr ir līdzekļi, kuri paredzēti sociāli ļoti jūtīgam mērķim (pensiju un pabalstu izmaksām nākotnē) un pārvaldāmi ļoti konservatīvi, jo šo līdzekļu neveiksmīgas pārvaldišanas rezultātā radušies zaudējumi var pat atstāt ārkārtīgi nozīmīgu un nekontrolējamu ietekmi uz valsts budžetu, palielinot valsts budžeta deficitu. Savukārt, ieguldīt līdzekļus konservatīvi un bez papildus finanšu risku uzņemšanās (t.i., pēc būtības bezriska darījumos, pie kuriem noteikti ir pieskaitāmi noguldījumi Valsts kasē un Latvijas valsts vērtspapīri), nav skaidrs šo līdzekļu nodošanas pārvaldīšanā privātajiem līdzekļu pārvaldītājiem mērķis – Valsts kases darbības rezultāti fondēto pensiju shēmas ietvaros ir bijuši vieni no labākajiem starp konservatīvajiem ieguldījumu plāniem (jāuzsver, ka Valsts kase ir atrisinājusi visus nepieciešamos jautājumus, lai vajadzības gadījumā varētu nodrošināt jebkuru valstisko līdzekļu pārvaldīšanu un ieguldīšanu). Pie tam jāņem vērā, ka, līdzekļus pārvaldot privātajam līdzekļu pārvaldītājam, valstij radīsies papildu izdevumi (piemēram, komisijas maksas vai starpība starp valsts vērtspapīru pirkšanas un pārdošanas cenām), kuri nonāks dažādu finanšu starpnieku rīcībā.

Tāpat jāatzīmē arī nozīmīgais aizņemšanās nepieciešamības pieaugums (iespējams, vairāki simti miljoni latu), kas rastos gadījumā, ja Valsts kasei būtu nepieciešams nodrošināt alternatīvu finansējuma avotu aizņēmumam no valsts speciālā budžeta, kuru, ņemot vērā līdzšinējo Latvijas finanšu tirgus likviditāti, Valsts kasei nebūs iespējams nodrošināt vietējā finanšu tirgū, emitējot valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīrus, vismaz bez ievērojama procentu likmju pieauguma. Tas, savukārt, ievērojami palielinātu valsts pamatbudžeta izdevumus. Tajā pašā laikā, aizņemoties līdzekļus starptautiskajos finanšu tirgus (emitējot eiroobligācijas, ņemot aizņēmumus no starptautiskajām finanšu institūcijām u.c.), ievērojami tiks palielināts valsts ārējais parāds, kas ir viens no būtiskākajiem makroekonomiskajiem rādītājiem kredītreitinga aģentūru vērtējumā.

6. Ja Valsts kase pēc Labklājības ministrijas paziņotā maksā vidēji 6% par noguldījumu uz 2 gadiem, tad kā Labklājības ministrija 2007.gadā procentos nopelnīs tikai 7,5 miljonus, ja prognozētais depozīts 2007.gada beigās būs 700 – 750 miljoni latu?

Kā jau tika minēts atbildot uz 4.jautājumu, valsts speciālais budžets no pamatbudžeta saņem procentus par kontu atlikumiem Valsts kasē un par Valsts kasē izvietotajiem termiņnoguldījumiem. Procentu apjoms, kuru valsts speciālais budžets 2007.gadā saņems par speciālā budžeta kontu atlikumiem, prognozēts aptuveni 8,5 milj.latu apmērā. Procenti par termiņnoguldījumā uz diviem gadiem Valsts kasē izvietoti valsts speciālā budžeta līdzekļiem 316 milj.latu apmērā speciālajā budžetā tiks ieskaitīti 2008. un 2009.gadā. Rezultātā no šī noguldījuma valsts speciālais budžets 2008.gadā no valsts pamatbudžeta saņems ~2,7 milj.latu, bet 2009.gadā ~35 miljonus latu. VSAA pieņemot papildu lēmumus par līdzekļu izvietošanu termiņnoguldījumā, ieņēmumi no līdzekļu izvietošanas varētu tikt palielināti.

7. Kam Jūsuprāt būtu jāatbild par valsts speciālā budžeta pārpalikuma neprasmīgu apsaimniekošanu un nelietderīgu izmantošanu? Vai arī turpmāk valdība plāno izmantot valsts speciālā budžeta pārpalikumu valsts pamatbudžeta deficīta noslēpšanai valsts konsolidētajā budžetā?

Valsts sociālās apdrošināšanas budžeta līdzekļi var tikt izmantoti un arī ir tikuši izmantoti tikai likumdošanā noteikto maksājumu (pensiiju, pabalstu utt.) veikšanai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un apjomā, kurus nekādā gadījumā nevar uzskatīt par nelietderīgiem maksājumiem. Tāpat nepiekritam, ka speciālā budžeta pārpalikums būtu apsaimniekots neprasmīgi – kā jau iepriekš minēts, valsts sociālās apdrošināšanas budžeta līdzekļi ir tikuši izvietoti atbilstoši finanšu tirgus likmēm, vienlaikus neuzņemoties nekontrolējamus finanšu riskus.

Atbilstoši Likumam par budžetu un finanšu vadību valsts budžets sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta. Jau minējām, ka valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā vairākus turpmākos gadus tiek plānots pārpalikums, un, aprēķinot valsts konsolidētā budžeta finansiālo bilanci, šis pārpalikums tiek iekļauts aprēķinā. Savukārt, atbilde uz jautājumu par to, vai ar šo pārpalikumu tiks finansēts valsts pamatbudžeta deficīts, ir atkarīga no tā, kāda (ar pārpalikumu vai ar deficītu) turpmākajos gados gadskārtējā likumā par valsts budžetu atsevišķi tiks apstiprināta valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bilance.

Ņemot vērā visu minēto, nevaram piekrist viedoklim, ka sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta pārpalikuma apsaimniekošana ir veikta neprasmīgi un nelietderīgi.

Ministrs

Helmanis 7094317
Jalovecka 7094241

O.Spurdziņš